

**«ЗАХИСТ ДИТИНИ ВІД
НАСИЛЬСТВА:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА
БАЗА ТА АЛГОРИТМ ДІЙ
ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ»**

Рибалка Людмила Дмитрівна,
методист відділу національного виховання
Донецького облППО

«Захист дитини від насильства»

*Рибалка Людмила
Дмитрівна*

Обов'язок педагогічних працівників

охорона неповнолітніх від всіх форм насильства

Засоби:

- Створення безпечних і нешкідливих умов навчальної праці й відпочинку (у загальноосвітньому навчальному закладі_
- Контроль наявності у неповнолітнього батьків чи осіб, які їх замінюють, і своєчасне встановлення опіки (піклування).

.

**«Захист
дитини від
насильства»**

*Рибалка Людмила
Дмитрівна*

Нова інформація!!!

**Методичні рекомендації щодо
виявлення, реагування на випадки
домашнього насильства і взаємодії
педагогічних працівників з іншими
органами та службами**

Затверджено:

**наказом Міністерства освіти і науки України від
02.10.2018 № 1047.**

Нова інформація!!!

Правові основи:

**«Захист
дитини від
насильства»**

- 1. Закон України «Про запобігання і протидію домашньому насильству».**
- 2. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658.**

*Рибалка Людмила
Дмитрівна*

Нова інформація!!!

Порядок реагування в закладах освіти у разі виявлення ознак і факторів, що можуть вказувати на жорстоке поводження з дитиною, життям чи здоров'ю якої загрожує безпека

Нормативно-правові акти:

-Закон України «Про освіту».

-Закон України «Про охорону дитинства».

-Постанова КМУ від 03.10.2018 № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю».

-Лист МОН України від 30.10.2018 р. № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей»

«Захист дитини від насильства»

Рибалка Людмила
Дмитрівна

ВАЖЛИВО!!!

При отриманні інформації про випадок, що може загрожувати життю та здоров'ю дитини, про випадок домашнього насильства або загрози вчинення, про факти булінгу (цькування) або підозру про його вчинення

ПЕДАГОГ ПЕРЕДАЄ ЦЮ ІНФОРМАЦІЮ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО РЕАГУВАННЯ КЕРІВНИКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ АБО УПОВНОВАЖЕНІЙ ОСОБІ.

«Захист дитини від насильства»

Рибалка Людмила
Дмитрівна

ВАЖЛИВО!!!

Якщо адміністрація закладу освіти має підстави вважати, що життю або здоров'ю дитини загрожує небезпека, то **КЕРІВНИКУ ЗАКЛАДУ** необхідно у строк, який, згідно діючого законодавства, **не перевищує однієї доби, повідомити**, зокрема за допомогою телефонного зав'язку, про таку дитину **представників служби у справах дітей за місцем проживання дитини та органи Національної поліції.**

«Захист дитини від насильства»

Рибалка Людмила
Дмитрівна

*У ситуації жорстокого поводження з дитиною або ризиків щодо їх виникнення, домашнього насильства або загрози його виникнення, булінгу, педагог може звернутися **особисто** до органів Національної поліції та служби у справах дітей.*

**«Захист
дитини від
насильства»**

*Рибалка Людмила
Дмитрівна*

Консультації:

Національна дитяча «гаряча» лінія:

116 111 (з мобільного телефону)

0 800 500 225 (зі стаціонарного телефону)

Понеділок – п'ятниця: з 12.00 до 16.00

**Національна «гаряча» лінія з попередження
домашнього насильства, торгівлі людьми та
гендерної дискримінації**

116 123 (з мобільного телефону)

0 800 500 335 (зі стаціонарного телефону)

Цілодобово, безкоштовно

Покрокові дії.

Керівник закладу освіти

- Під час виконання своїх професійних чи службових обов'язків забезпечує виявлення дітей, як постраждалих від жорсткого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує безпека.
- Приймає заяви / повідомлення від фізичних та юридичних осіб про випадки жорстокого поводження.
- Невідкладно надає дитині належну допомогу та за потреби забезпечує надання екстреної медичної допомоги
- Протягом доби інформує, зокрема за допомогою телефонного зв'язку, органи Національної поліції та службу у справах дітей.

Покрокові дії.
Керівник закладу освіти

- Координує здійснення закладом освіти реєстрації звернень та повідомлень в журналі обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю.
- Забезпечує (у разі необхідності) участь представника закладу в проведенні оцінки рівня безпеки дитини, в проведенні оцінки потреб дитини та у роботі міждисциплінарної команди по здійсненню соціального захисту дитини, забезпечує участь своїх заступників (на громадських засадах) у складі комісії з питань захисту прав

Уповноважена особа (призначається наказом керівника закладу освіти)

- Приймає заяви / повідомлення про випадки жорстокого поводження з дітьми або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека та передає інформацію керівнику закладу для подальшого реагування.
- У випадку особистого виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека, передає інформацію керівнику закладу для подальшого реагування.
- Уповажена особа (за узгодженням з керівником закладу) забезпечує (у разі необхідності) участь представника закладу в оцінці рівня безпеки, у проведенні оцінки потреб дитини та в роботі міждисциплінарної команди по здійсненню соціального захисту дитини.

Психолог, соціальний педагог

- При отриманні інформації / повідомлення про випадок жорстокого поводження з дітьми або життям чи здоров'ям яких загрожує небезпека передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.
- У випадку особистого виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життям чи здоров'ям яких загрожує небезпека або стали свідками таких подій:
 - Вживає заходи для припинення жорстокого поводження.
 - Невідкладно надає дитині належну допомогу та за потреби забезпечує надання екстреної медичної допомоги.
 - Не залишає дитину наодинці.
 - Передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.

Психолог, соціальний педагог

- Може провести первинне опитування учасників інциденту: постраждалої особи, кривдника, свідків.
- Забезпечує організацію психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу в системі освіти з дітьми та їх батьками; проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним проявам та наслідкам жорстокого поводження з дітьми, залишення дитини в небезпеці.
- Приймає участь (у разі необхідності) в оцінці рівня безпеки, в проведенні оцінки потреб дитини та у роботі міждисциплінарної команди по здійсненню соціального захисту дитини (за погодженням з керівником закладу).

Класний керівник

- При отриманні інформації / повідомлення про випадок жорстокого поводження з дітьми або життям чи здоров'ям яких загрожує небезпека передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.
- У випадку особистого виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життям чи здоров'ям яких загрожує небезпека або стали свідками таких подій:
 - Вживає заходи для припинення жорстокого поводження.
 - Невідкладно надає дитині належну допомогу та за потреби забезпечує надання екстреної медичної допомоги.
 - Не залишає дитину наодинці.
 - Передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.

Класний керівник

- Може поспілкуватися з дитиною, дотримуючись Алгоритму ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення.
- Забезпечує організацію роботи в систем освіти з дітьми та їх батькам, проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми, залишення дитини в небезпеці.

Учитель-предметник, вихователь ГПД, керівник гуртка

- При отриманні інформації / повідомлення про випадок жорстокого поводження з дітьми або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.
- У випадку особистого виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека або стали свідками таких подій:
 - Вживає заходи для припинення жорстокого поводження.
 - Невідкладно надає дитині належну допомогу та за потреби забезпечує надання екстреної медичної допомоги.
 - Не залишає дитину наодинці.
 - Передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.

Учитель-предметник, вихователь ГПД, керівник гуртка

- Може поспілкуватися з дитиною, дотримуючись Алгоритму ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення.

Медичний персонал закладу освіти

- При отриманні інформації / повідомлення про випадок жорстокого поводження з дітьми або життям чи здоров'ям яких загрожує небезпека передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.
- У випадку особистого виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життям чи здоров'ям яких загрожує небезпека або стали свідками таких подій:
 - Вживає заходи для припинення жорстокого поводження.
 - Невідкладно надає дитині належну допомогу та за потреби забезпечує надання екстреної медичної допомоги.
 - Не залишає дитину наодинці.
 - Передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.

Обслуговуючий персонал закладу освіти

- При отриманні інформації / повідомлення про випадок жорстокого поводження з дітьми або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.
- У випадку особистого виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека або стали свідками таких подій:
 - Вживає заходи для припинення жорстокого поводження.
 - Невідкладно надає дитині належну допомогу та за потреби забезпечує надання екстреної медичної допомоги.
 - Не залишає дитину наодинці.
 - Передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі.

Батьки постраждалої дитини

- **Забезпечують надання дитині екстреної медичної допомоги (у разі потреби).**
- **Звертаються до керівника закладу освіти, або уповноваженої особи, або інших працівників закладу освіти.**
- **Або/та звертаються для подальшого реагування до будь-якого суб'єкта виявлення та / або організації соціального захисту дітей (органів Національної поліції, служби у справах дітей, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональних та місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги тощо).**
- **Можуть поспілкуватись з дитиною, дотримуючись Алгоритму ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення.**

Дитина, яка постраждала від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека

- У межах закладу освіти звертається до керівника закладу, або уповноваженої особи, або до працівника закладу освіти, якому довіряє.
- Або/та звертається для подальшого реагування до будь-якого суб'єкта виявлення та/або організації соціального захисту дітей (органів Національної поліції, служби у справах дітей, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональних та місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги тощо).

Перелік нормативних документів закладу освіти щодо запобігання та протидії насильству

Що має бути в закладі освіти	Яким нормативно-правовим документом регламентується
<p><i>Перелік наказів закладу освіти:</i></p> <ul style="list-style-type: none">✓ При визначення уповноваженої посадової особи з числа працівників закладу для проведення невідкладних заходів реагування у разі виявлення актів насильства та/або отримання заяв/повідомлень про/від дитини, яка постраждала від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека✓ Про створення тимчасової команд індивідуальної підтримки дитини (у разі взяття службою у справах дітей на облік дитини, яка перебуває в СЖО)	<ul style="list-style-type: none">✓ Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII «Про соціальні послуги», ч.15 пункт 1 ст.1 Розділ I✓ Постанова КМУ від 03.10.2018 р. № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю»✓ Наказ МОН України від 02.10.2018 р. № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами»

Що має бути в закладі освіти

Яким нормативно-правовим документом регламентується

Перелік відповідної супроводжувальної документації ✓

- ✓ Журнал обліку повідомлень про виявлену дитину чи сім'ю з дитиною/дітьми, яка має ознаки складних життєвих обставин (якщо інформація/повідомлення надійшло до закладу освіти) ✓
- ✓ Журнал обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (згідно інформацій від служби у справах дітей) ✓
- ✓ Банк даних про дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах (на підставі Журналу обліку дітей, як перебувають у СЖО) ✓
- ✓ Індивідуальний план супроводу дитини, яка опинилася у СЖО

Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII «Про соціальні послуги», ч.15 пункт 1 ст.1 Розділ I
Постанова КМУ від 03.10.2018 р. № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю»

Наказ МОН України від 02.10.2018 р. № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами»

Лист МОН України від 18.05.2018 р. № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству», розділ 5.

Що має бути в закладі освіти

Яким нормативно-правовим документом регламентується

Перелік відповідної супроводжувальної документації (продовження)

- ✓ Особиста справа дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах:
 - Інформація служби у справах дітей про постанову дитини на облік дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах;
 - Дозвіл батьків на використання персональних даних;
 - Акт обстеження умов проживання дитини, яка перебуває у СЖО
 - Індивідуальна картка соціально-психологічного супроводу дитини, яка перебуває у СЖО
 - Схема спостереження за поведінкою дитини (результати діагностики, анкетування, консультації тощо)
 - Листування з службами та установами.

- ✓ Так само.
- ✓ Лист МОН України від 05.09.2018 № 1/9-529 «Про документацію працівників психологічної служби в системі освіти», додаток 11.

Що має бути в закладі освіти

Яким нормативно-правовим документом регламентується

Перелік відповідної супроводжувальної документації (продовження) ✓

- ✓ План дій закладу освіти з профілактики домашнього насильства або насильства за ознакою статі.
- ✓ Контактна інформація уповноваженої особи закладу, організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадках домашнього насильства (на інформаційному стенді та офіційному веб-сайті)

Так само.

ЖУРНАЛ

обліку повідомлень про виявлену дитину чи сім'ю з дитиною/дітьми, яка має ознаки складних життєвих обставин

РОЗПОЧАТО _____

ЗАКІНЧЕНО _____

№ з/п	Дата та час надходження повідомлення, вид (усне, письмове)	Від кого надійшло повідомлення (ПІБ, адреса, юридична особа, інше джерел тощо)	Стислий зміст повідомлення	Дата обстеження умов проживання / перебування дитини	Результат перевірки повідомлення	Вжиті заходи	Примітки
-------	--	--	----------------------------	--	----------------------------------	--------------	----------

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

1. Встановити довірливі стосунки між дитиною і дорослим - **«Я тобі вірю».**

Багато дітей не можуть розповісти про те, що сталось дорослим, оскільки бояться, що вони їм не повірять. Причина цих страхів криється в тому, що насильник / агресор, як правило, авторитетніше і сильніше, ніж постраждала дитина.

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

2. Проявити співчуття - **«Мені шкода, що так сталося».**

На другому етапі дитина повинна відчувати, що її чують, співчують, розуміють її думки й почуття.

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

3. Зменшити відчуття провини - **«Я упевнений (-на), що ти не винен (-на) в тому, що сталося».**

Третій крок спрямований на те, щоб дитина відчула себе комфортно і безпечно. Дорослий не повинен засуджувати, давати негативних оцінок поведінці дитини.

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

4. Підтримати і схвалити його поведінку - **«Добре, що ти розповів (-ла)».**

Позитивна емоційна підтримка, підкріплена бажанням знайти вихід із ситуації насильства, є важливим моментом цього етапу. Дитині потрібна допомога в подоланні страхів, що виникають після розкриття актів насильства.

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

5. Знайти резерви підтримки і допомоги - **«Як ти думаєш, кому ще ти можеш розповісти про те, що відбулось/відбувається?»**.

У даному випадку важливо показати дитині, що є люди, організації, яким можна довіритися та отримати допомогу й підтримку (родичі, знайомі, учителі, сусіди, служби соціального захисту, поліція, органи опіки та піклування та ін.)

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

6. Створити умови для припинення насильства, виробити стратегію поведінки - **«Давай подумаємо, що ми можемо зробити, щоб подібного не повторилося?»**

Необхідно обговорити поведінку дитини, потім разом із дитиною знайти шляхи виходу з ситуації. Часто дитина не бачить виходу, тому важливо почати обговорення й направити на пошук альтернативних рішень. Під час вибору дитина бере на себе відповідальність. Це сприяє підвищенню в неї мотивації до активних дій.

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

7. Вселити впевненість в завтрашній день - **«Я знаю, що ти впораєшся з ситуацією».**

Установка на позитив допомагає дитині упевнено слідувати цілям, що визначені на етапі 6, і не відступати перед труднощами.

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

Висловлювання дитини	Як треба діяти	Як не треба діяти
«Ненавиджу школу»	ЗАПИТАЙТЕ: «Що відбувається У НАС, через що ти себе так відчуваєш?»	НЕ кажіть: «Коли я була/був у твоєму віці...» «Та ти просто ледар»
«Усе здається таким безнадійним»	СКАЖІТЬ: «Іноді ми всі відчуваємо себе пригніченими. Давай подумаємо, які в нас проблеми, яку з проблем потрібно вирішити в першу чергу»	НЕ кажіть: «Подумай краще про тих, кому ще гірше, ніж тобі»

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

Висловлювання дитини	Як треба діяти	Як не треба діяти
«Усім було б краще без мене!»	ЗАПИТАЙТЕ: «Ти багато значиш для нас, і мене турбує твій настрій. Скажи, що відбувається»	НЕ кажіть: «Не кажи дурниць. Давай поговоримо про що-небудь інше»
«Ви не розумієте мене!»	СКАЖІТЬ: «Розкажи мені, як ти себе почуваєш. Я дійсно хочу це знати»	НЕ кажіть: «Хто ж може зрозуміти молодь в наші дні?»

АЛГОРИТМ

ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення

Висловлювання дитини	Як треба діяти	Як не треба діяти
«Я зробив жахливий вчинок»	ЗАПИТАЙТЕ: «Давай поговоримо про це»	НЕ кажіть: «Що посієш, те й пожнеш»
«А якщо в мене не вийде?»	СКАЖІТЬ: «Якщо не вийде, я знатиму, що ти зробив/зробила все можливе»	НЕ кажіть: «Якщо не вийде, то недостатньо постарався / постаралася»